

เรือนละเวือะแบบจารีต อำเภอมแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่

Traditional houses of Lavue ethnic group in Mae Cham, Chiangmai province

สิริชัย ร้อยเที่ยง¹ และ เกรียงไกร เกิดศิริ²
Sirichai Roythieng¹ and Kreangkrai Kirdsiri²

Received: 2018-12-27

Revised: 2019-05-07

Accepted: 2019-05-28

บทคัดย่อ

กลุ่มชาติพันธุ์ละเวือะ พูดภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติก เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ตั้งถิ่นฐานดั้งเดิมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ภาคพื้นทวีป ก่อนที่กลุ่มชนชาติพันธุ์ผู้พูดภาษาตระกูลไทจะเคลื่อนย้ายเข้ามา เนื่องจากต้องการศึกษาเรือนแบบจารีต ผู้วิจัยใช้หมู่บ้านชาติพันธุ์ละเวือะ อำเภอมแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ เป็นพื้นที่กรณีศึกษาที่ยังรักษาขนบธรรมเนียมประเพณี และจารีตต่างๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับสิ่งแวดล้อมสร้างสรรค์ และสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นได้มากกว่าชุมชนอื่นๆ ที่ตั้งอยู่ใกล้กับชุมชนเมือง จากการเก็บข้อมูลภาคสนามพบว่า พัฒนาการของเรือนพื้นถิ่นในชุมชนกรณีศึกษา สามารถแบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ 1) เรือนแบบจารีต 2) เรือนที่มีพัฒนาการจากการต่อเติม ทว่ายังคงแสดงลักษณะของเรือนดั้งเดิม และ 3) เรือนแบบแผนใหม่ อย่างไรก็ตาม สำหรับบทความนี้ ผู้วิจัยมุ่งอธิบายเฉพาะเรือนแบบจารีต ซึ่งมีความเสี่ยงต่อการสูญสลายไปในอนาคต เพราะปัจจุบันเหลือเรือนรูปแบบดังกล่าวเพียงหลังเดียวในหมู่บ้าน โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพที่เน้นกระบวนการบันทึกข้อมูลภาคสนามด้วยวิธีการสังเกต การสำรวจจริงวัดอาคาร การสัมภาษณ์เจ้าของเรือนและผู้ทรงคุณวุฒิ การศึกษาพบว่าเรือนแบบจารีตมีรูปทรงทางสถาปัตยกรรมและลักษณะการใช้สอยพื้นที่ภายในเรือนที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตขนบธรรมเนียมประเพณี รวมไปถึงความเชื่อที่สัมพันธ์กับผังพื้นของเรือนในระดับต่างๆ อย่างเป็นระบบ อีกทั้งยังสามารถอธิบายสภาพแวดล้อมสรรสร้างในการกำหนดให้เห็นการวางตัวขององค์ประกอบด้านพื้นที่ภายในเรือนอย่างเด่นชัดขึ้น นำไปสู่การตั้งข้อสังเกตของที่ตั้งเรือน ทิศทางของเรือน รูปทรงของเรือนและทิศทางของพื้นที่ใช้สอยภายใน สอดประสานให้เห็นถึงปัจจัยในการก่อรูปเรือน

1 คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
(Faculty of Architecture, Silpakorn University)

ผู้เขียนหลัก (corresponding author) E-mail: sirichai.rsuvncl@gmail.com

2 คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
(Faculty of Architecture, Silpakorn University)

แบบจารีต ซึ่งอธิบายผ่านข้อมูลและข้อจำกัดของพื้นที่วิจัยเพื่อให้สามารถอภิปรายและสะท้อนให้เห็นถึงรูปแบบอันเก่าก่อนของเรือนในชุมชนกรณีศึกษานี้ได้ ทั้งนี้เพื่ออภิปรายผลในประเด็นเรื่องรูปทรงทางสถาปัตยกรรม โครงสร้าง การจัดวางพื้นที่ใช้สอยภายในเรือน พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์และพื้นที่ทางความเชื่อภายในเรือน ซึ่งจะเป็นคุณูปการในการสร้างสถานะภาพความรู้เกี่ยวกับสถาปัตยกรรมเรือนที่อยู่อาศัยของกลุ่มชนชาติพันธุ์ที่มีการตั้งถิ่นฐานเก่าแก่ที่สุดกลุ่มหนึ่งในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ภาคพื้นทวีปให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น ละว้า กลุ่มชาติพันธุ์ละเวือะ กลุ่มชาติพันธุ์ผู้พูดภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติก

Abstract

Lavue, the Austro-Asiatic speakers, is regarded as an indigenous ethnic group of mainland Southeast Asia. Lavue people had been inhabited in Southeast Asia earlier than the groups of Thai speaker migrated to this region. This study aims to examine a village of Lavue people in Mae Chaem, Chiang Mai, as a case study because their customs and traditions related to the built environment and vernacular architecture are still conserved well rather than other Lavue villages nearby an urban area. From a fielded survey, this study found that the development of vernacular dwelling house of Lavue can be divided into 3 phases 1) traditional Lavue dwelling house 2) traditional Lavue dwelling house with addition 3) modern Lavue dwelling House. However, only a traditional Lavue dwelling house is discussed in this paper because it is an endangered house. There is only one house of this type that still survive in the village. A qualitative research was used to study the traditional house of Lavue in order to analyze its architectural form, structure, interior space organization, sacred space. This study records an observation, survey the house, interview the house owner and scholars. Finally, this study of traditional Lavue house will provide a contribution for the status of knowledge of vernacular dwelling house of Lavue.

Keywords: Traditional, vernacular architecture, Lawa, Lavue ethnic group, Austroasiatic

กรอบแนวความคิด และความสำคัญของการศึกษา

Amos Rapoport (1969) เสนอในหนังสือ House form and culture ถึงปัจจัยในการก่อรูปของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์นั้นเกิดจากปัจจัยในท้องถิ่นที่เป็นตัวแปรสำคัญ อาทิ ลักษณะสภาพภูมิอากาศ (climate) ปัจจัยด้านวัสดุ (materials) โครงสร้างและเทคโนโลยี (construction and technology) ลักษณะที่ตั้ง (site)

สถาปัตยกรรมอันเป็นเอกลักษณ์ในท้องถิ่นต่างๆ ซึ่งผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดข้างต้น เพื่ออธิบายปัจจัยแวดล้อมในการก่อรูปของรูปทรงรวมถึงขนาดสัดส่วนของพื้นที่ต่างๆ ที่มีการจัดสรรและจัดวางพื้นที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตและความเชื่อของผู้อยู่อาศัยภายในเรือน ซึ่งสัมพันธ์กับที่ตั้ง ที่ส่งผลกระทบต่อรูปแบบของเรือนละเวือะจนมีเอกลักษณ์และความเหมาะสมกับทัศนคติของ จาริต (traditional) ของเรือนพื้นถิ่นในหมู่บ้านกรณีศึกษาในปัจจุบัน

จากการลงสำรวจพื้นที่ชุมชนกรณีศึกษาในช่วงปลายปี พ.ศ.2559 จนถึงปี พ.ศ.2561 พบว่า มีเรือนพื้นถิ่นละเวือะแบบจาริตคงอยู่ให้ศึกษา 1 หลัง ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงเฉพาะวัสดุผนังหลังคา ทั้งนี้ จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้มีวิสัยทัศน์ในชุมชนพบว่า นับย้อนไปราว 40 ปี ในชุมชนกรณีศึกษา และชุมชนชาวละเวือะอื่นๆ ในละแวกใกล้เคียง ยังมีเรือนแบบจาริตที่เป็นเรือนเครื่องผูกผสมไม้จริง ยกใต้ถุนสูง หลังคาทรงจั่ว และมีการตกแต่งด้วยไม้ตีคาดเป็นกากบาทอยู่บนยอดจั่ว เช่นเดียวกับองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมที่เรียกว่า กาแล ในเรือนไทยวนล้านนา ราว 15 – 20 ปี ที่ผ่านมารูปแบบจาริตได้ถูกต่อเติมและรื้อลง จนกระทั่งในปัจจุบันพบเรือนแบบจาริตเหลืออยู่น้อยมาก จึงเป็นตัวแบบที่หายากยิ่งและอยู่ในสถานภาพที่เสี่ยงต่อการเปลี่ยนแปลงและการรื้อลง จึงมีความเร่งด่วนสำหรับการศึกษาเพื่อค้นหาคำตอบความรู้สำหรับกรณีศึกษาที่ยังดำรงอัตลักษณ์ของเรือนแบบจาริตเพื่อเป็นฐานข้อมูลสำหรับต่อยอดการศึกษาในมิติอื่นๆ ต่อไป

ความซับซ้อนของการจัดจำแนกกลุ่มชาติพันธุ์ละเวือะ

ละเวือะ คือ เป็นหนึ่งในกลุ่มชนชาติพันธุ์ผู้พูดภาษาออสโตรเอเชียติก (Austro-Asiatic) กลุ่มภาษามอญ-ขแมร์เหนือ (northern mon-khmer group) กลุ่มภาษาย่อยปล่อง (palongic) (Prachoumbo, et al., 2012) ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันว่ากลุ่มคนเหล่านี้ตั้งถิ่นฐานอยู่ในพื้นที่ตอนในของทวีปเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มาเก่าแก่ก่อนที่กลุ่มชาติพันธุ์ไท-ไต ได้กระจายตัวเข้ามาตั้งถิ่นฐาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางตอนเหนือของประเทศไทย (Thosaroth & Rathnakul, 1996)

สถานภาพความรู้และข้อเสนอทางวิชาการที่ผ่านมา ได้เรียกขานกลุ่มชนชาติพันธุ์นี้รวมกันว่า ลัวะหรือละว้า ทั้งนี้ล้วนแต่เป็นการจัดจำแนกโดยผู้ที่แตกต่างทางภาษาและวัฒนธรรม จึงไม่สามารถจำแนกความแตกต่างทางภาษาได้จึงเรียกผู้คนที่พูดตระกูลภาษาที่แตกต่างจากตนเองออกไปว่า เป็น ลัวะหรือละว้า ซึ่งในการศึกษานี้ สันนิษฐานว่าแต่เดิมกลุ่มชนชาติพันธุ์ทั้งสองนั้นมีความใกล้ชิดกันทางเครือญาติและวัฒนธรรม อย่างไรก็ตามเมื่อการแยกตัวตั้งถิ่นฐานโดดจากกันออกไปการนิยามตนเองก็มีความแปรเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ต่างๆ ที่เข้ามาแวดล้อมนั่นเอง ทั้งนี้ ในระเบียบวิธีวิจัยทางมานุษยวิทยาจึงมีแนวทางการศึกษาแบบ ชาติพันธุ์สัมพันธ์ (ethnicity) ซึ่งมีแนวคิดในการจัดจำแนกกลุ่มชนชาติพันธุ์ตามที่ตั้งละกลุ่มนิยามตนเอง ในการนี้ จึงส่งผลให้

มีการจัดจำแนกกลุ่มชนชาติพันธุ์เป็นกลุ่มย่อยๆ เพิ่มขึ้น รวมทั้งกลุ่มที่เคยถูกเรียกขานในภาพรวมว่า ลัวะ ก็ได้รับการจัดจำแนกใหม่เป็นกลุ่มย่อยๆ หลายกลุ่ม รวมทั้งละเวือะ ซึ่งเป็นกลุ่มชนชาติพันธุ์กรณีศึกษา ในครั้งนี้ด้วย

ในการศึกษานี้ ใช้คำว่า ละเวือะ เรียกกลุ่มชาติพันธุ์ในชุมชนกรณีศึกษา ตำบลบ้านทับ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ตามที่ฉวีวรรณได้ชำระคำเรียกที่สลับสับสน (Prachoubmoa, et al., 2012) ในการเรียกขานชื่อกลุ่มชนชาติพันธุ์ที่ผู้วิจัยศึกษา

วัตถุประสงค์ของบทความ

บทความนี้มุ่งอธิบายรูปแบบทางสถาปัตยกรรมของเรือนละเวือะแบบจาริตในชุมชนกรณีศึกษา ซึ่งถือเป็นรูปแบบที่เคยถูกสร้างขึ้นอย่างแพร่หลาย และรับรู้กันว่าเป็นเรือนอัตลักษณ์ของกลุ่มชุมชนชาติพันธุ์ละเวือะ โดยเนื้อหาจะกล่าวถึง ที่ตั้งและผังบริเวณ ลักษณะทางสถาปัตยกรรม วัสดุโครงสร้าง พื้นที่ใช้สอย พื้นที่ทางความเชื่อและพิธีกรรม

ทั้งนี้การอธิบายองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมของเรือนนั้น ผู้วิจัยใช้ศัพท์ภาษาล้านเรียกชื่อโครงสร้างทางสถาปัตยกรรมแต่ก็ยังมีข้อจำกัดในการเขียนถอดเสียงคำอยู่บ้าง เนื่องจากผู้วิจัยไม่ได้ถอดเสียงตามระบบสัทศาสตร์ตามที่นักภาษาศาสตร์ดำเนินการเนื่องจากมีความซับซ้อน และผู้อ่านที่ไม่ทราบวิธีการออกเสียงตามหลักสัทศาสตร์ก็ไม่สามารถอ่านได้ ในการนี้ ผู้วิจัยจึงเลือกใช้การถอดเสียงเป็นตัวหนังสือภาษาไทย

นิยามความหมายของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่อยู่อาศัยกลุ่มชนชาติพันธุ์ละเวือะแบบจาริต และการคัดสรรเรือนกรณีศึกษา

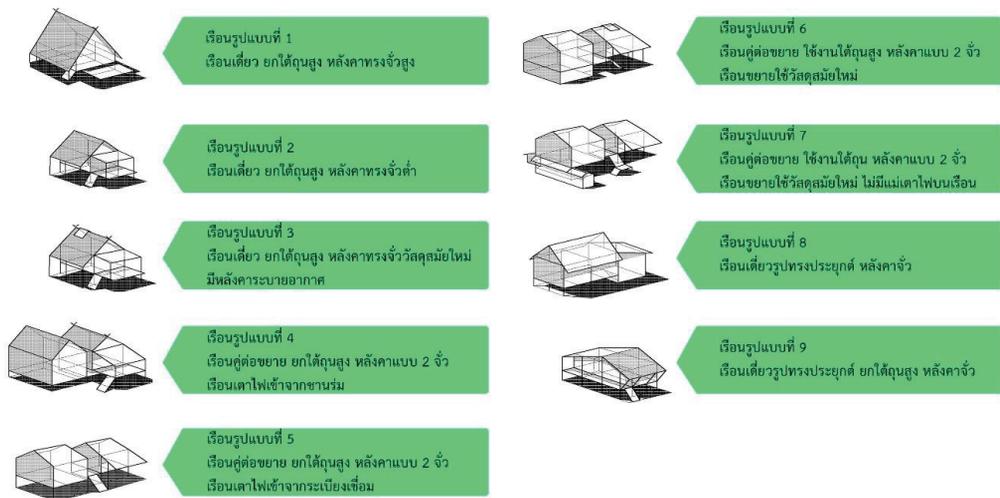
ในการศึกษานี้ ผู้วิจัยใช้คำว่า เรือนพื้นถิ่นเรือนละเวือะแบบจาริต เพื่อสื่อสารกับผู้อ่านถึง เรือนแบบเดิมที่เป็นเรือนแบบแผนที่นิยมก่อสร้างขึ้นภายใต้เงื่อนไขทางสังคม วัฒนธรรม และทรัพยากรการก่อสร้างที่หาได้ในท้องถิ่น ซึ่งความนิยมดังกล่าวกลายเป็นภาพจำในฐานะเรือนแบบแผนของชาวละเวือะ

จากการศึกษาพบว่า ชาวละเวือะมีขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมที่เคร่งครัดเป็นระเบียบแบบแผน ด้วยถูกกำกับอยู่จากความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ เพราะฉะนั้นก่อนที่จะมีรูปแบบสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่อยู่อาศัยที่มีความหลากหลายอันเป็นผลมาจากบริบทและปัจจัยแวดล้อมได้มีการเปลี่ยนแปลง สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่อยู่อาศัยจำเป็นต้องมีรูปแบบเฉพาะตัวเพื่อตอบสนองต่อความต้องการใช้สอย วิถีชีวิต ข้อกำหนดทางวัฒนธรรมและแบบแผนการถือปฏิบัติ ซึ่งได้รับการก่อสร้างอย่างแพร่หลายในอดีต

จากการลงพื้นที่ภายในชุมชนกรณีศึกษาจำแนกแบบแผนของเรือนพื้นถิ่นในลักษณะต่างๆ อยู่จำนวน 9 รูปแบบ (ภาพที่ 1) ประกอบไปด้วยลักษณะเรือนดังนี้

1. เรือนเดี่ยว ยกใต้ถุนสูง หลังคาทรงจั่วสูง
2. เรือนเดี่ยว ยกใต้ถุนสูง หลังคาทรงจั่ว

3. เรือนเดี่ยว ยกใต้ถุนสูง หลังคาทรงจั่วใช้วัสดุสมัยใหม่ หลังคามีช่องระบายอากาศ
4. เรือนต่อขยาย ยกใต้ถุนสูง หลังคาจั่วคู่ เข้าเรือนแม่เตาไฟจากชนวนรม
5. เรือนต่อขยาย ยกใต้ถุนสูง หลังคาจั่วคู่ เข้าเรือนแม่เตาไฟจากกระเบื้องทางเชื่อม
6. เรือนต่อขยาย ใช้พื้นที่ใต้ถุนเรือน หลังคาจั่วคู่ เรือนต่อขยายใช้โครงสร้างสมัยใหม่
7. เรือนต่อขยาย ใช้พื้นที่ใต้ถุนเรือน หลังคาจั่วคู่ เรือนต่อขยายใช้โครงสร้างสมัยใหม่ ไม่มีเรือนแม่เตาไฟ
8. เรือนเดี่ยวรูปทรงประยุกต์ หลังคาทรงจั่ว
9. เรือนเดี่ยวรูปทรงประยุกต์ ยกใต้ถุนสูง หลังคาทรงจั่ว

ภาพที่ 1 แผนภาพแสดงรูปแบบทางสถาปัตยกรรมชุมชนกรณีศึกษา 9 รูปแบบ

จากวัตถุประสงค์ของบทความนี้ จะกล่าวถึงเฉพาะเรือนกรณีศึกษาที่เป็นเรือนตามแบบจารีตของชุมชน ซึ่งกระบวนการคัดสรรเรือนกรณีศึกษานั้นผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์ดังนี้ คือ 1) เป็นเรือนที่มีอายุการก่อสร้างเก่าแก่จากการบ่งชี้ของผู้ทรงคุณวุฒิในชุมชน 2) เรือนมีลักษณะทางสถาปัตยกรรมสอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรม 3) เรือนที่ไม่มีการต่อเติมหรือการต่อเติมที่ไม่ส่งผลกระทบต่อรูปทรงทางสถาปัตยกรรมและระบบผังภายในเรือน 4) เรือนมีผู้อาศัยและเจ้าของเรือนสามารถเป็นผู้ให้สัมภาษณ์ และ 5) เรือนที่เจ้าของเรือนอนุญาตให้ผู้วิจัยเก็บข้อมูลวิจัยด้วยความสมัครใจ

ตามเกณฑ์ข้างต้น ผู้วิจัยจึงใช้การบ่งชี้ว่าเรือนใดเป็นเรือนพื้นถิ่นละเวื้อแบบจารีต โดยการสำรวจเบื้องต้นด้วยวิธีการสังเกตการณ์เรือนทุกหลังในหมู่บ้านกรณีศึกษา และคัดสรรเรือนโดยคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่นในการบ่งชี้ว่าเป็นเรือนดั้งเดิม เพื่อเป็นเรือนกรณีศึกษาเชิงลึกสำหรับสำรวจจริงวัด ตลอดจนการสัมภาษณ์เพื่อนำข้อมูลต่างๆ มาวิเคราะห์และขออนุญาตเจ้าของเรือนในการสัมภาษณ์การสำรวจจริงวัดเพื่อการอภิปรายผล ทั้งนี้เป็นไปโดยความยินยอมโดยสมัครใจของเจ้าของเรือนกรณีศึกษา

สถานภาพความรู้เกี่ยวกับสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่อยู่อาศัยของกลุ่มชนชาติพันธุ์ละเวือะ

สถานภาพทางความรู้ที่เกี่ยวกับสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนอยู่อาศัยของกลุ่มชนชาติพันธุ์ละเวือะมีไม่มากนัก และไม่เป็นระบบ อาทิ ชื่อ ละวะ ละเวือะ และ ลเวือะ ที่ถูกใช้อย่างมากในกลุ่มคนดั้งเดิมทางตอนเหนือของประเทศไทย และสร้างสับสนในความสัมพันธ์ของกลุ่มคนด้วยชื่อเรียกผ่านงานวิจัยและงานด้านมนุษยวิทยาในอดีต อย่างไรก็ตามในการศึกษานี้จึงมุ่งศึกษาเพื่อคลี่คลายปัญหาดังกล่าวมาข้างต้น และมุ่งสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมสรรค์สร้างของกลุ่มชนชาติพันธุ์ละเวือะในพื้นที่กรณีศึกษา

การศึกษาของถิ่น รัตติกน (Ratthikanok, 1969) ให้ข้อมูลทางสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นกลุ่มชนชาติพันธุ์ละเวือะ ซึ่งแม้ว่าในการศึกษาจะเรียกกลุ่มชนชาติพันธุ์นี้ว่า ละวะ ก็ตามโดยผู้วิจัยพิจารณาว่าเป็นชนกลุ่มเดียวกัน เนื่องจากได้คัดสรรพื้นที่ศึกษาที่ชุมชนบ้านบ่อหลวง ซึ่งเป็นกลุ่มชนชาติพันธุ์เดียวกับชุมชนกรณีศึกษา ความว่า บริเวณเรือนมีบริเวณกันขอบเขตด้วยรั้วไม้ไผ่สาน ตัวเรือนนั้นสร้างด้วยไม้ไผ่หลังคานั้นมุงด้วยหญ้า หลังคาด้านหนึ่งตั้งชายคาคลุมลงต่ำเกือบถึงพื้นในการคลุมชุดบันไดเรือน และอุปกรณ์ทางการเกษตรบางชนิด เรือนเป็นเรือนแบบยกพื้นสูงทรงจั่วยอด จั่วประดับมีที่ต่อยื่นออกไปแบบสองง่ามแกะสลักคล้ายเขาควยเรียกว่า กาล ภายในเรือนประกอบด้วยเรือนใหญ่สำหรับนอนมีเตาไฟอยู่กลางห้อง บริเวณหน้าเรือนเป็นส่วนของระเบียงสำหรับรับแขก (เต็น) และต่อเข้าสู่พื้นที่ชานและบันไดเรือนในลำดับต่อไป (Ratthikanok, 1969) และยังอธิบายถึงพื้นที่ทางความเชื่อภายในเรือนว่า ชาวละวะบ้านบ่อหลวงนั้นถือผีอยู่สองลักษณะคือ ผีนอกและผีใน ผีนอก คือ ผีที่เคารพบริเวณหมู่บ้าน ผีใน คือ ผีที่เคารพภายในเรือน ซึ่งผีในแบ่งออกเป็นผีที่รักษาครอบครัว ผีที่รักษาบริเวณบ้าน ผีที่รักษาใต้ถุน ผีที่รักษาบนเรือน ผีที่รักษาเด็กๆ แต่ในปัจจุบันชาวบ้านได้ละทิ้งการไหว้ผีไปแล้วบางส่วน ตามการแลกรับขนบธรรมเนียมจากการนับถือศาสนาพุทธในชั้นหลัง (Ratthikanok, 1969)

ณัฐวี ทศรัฐ และสุริยา รัตนกุล กล่าวถึงลักษณะเรือนแบบดั้งเดิมใน สารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์ละวะว่า ในส่วนที่เกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ ความว่า หลังคาของเรือนคลุมด้วยใบคาคลุมต่ำเกือบถึงพื้น มีลักษณะการเจาะช่องแสงบริเวณผนังส่วนเตาไฟเพื่อจะสามารถส่องดูบริเวณด้านนอก ตัวอาคารเป็นเรือนไม้ยกใต้ถุนสูงจากพื้น 2 – 2.5 เมตร การปลูกนิยมให้หลังคาเรือนนั้นไม่ขนานไปกับทิศตามตะวัน ยอดจั่วนิยมประดับด้วยไม้สลักลายไขว้กันเป็นกากบาทเรียกว่า กาล (Thosaroth & Rathnakul., 1996) ในงานชิ้นนี้ได้อธิบายถึงวิถีความเป็นอยู่และลักษณะของเรือน แต่ไม่ได้แสดงให้เห็นถึงวิธีการศึกษาที่แสดงให้เห็นว่าชุดคำอธิบายนี้ครอบคลุมและอธิบายถึงภาพรวมของเรือนของกลุ่มชนชาติพันธุ์นี้ได้หมดหรือไม่

ในปี พ.ศ.2537 สุพล ปวารจารย์ ได้ศึกษาผ่านงาน เอกสารสมาคมศูนย์รวมการศึกษา และวัฒนธรรมชาวไทยภูเขาประเทศไทย ซึ่งให้ข้อมูลเรือนละเวือะในเรื่องรูปทรง และแบบแผนการใช้สอยในเรือน โดยศึกษาจากชุมชนบ้านละอูบ อำเภอแม่ลาน้อย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ทั้งนี้ให้ข้อมูลชื่อและลักษณะสำคัญในภาษาของกลุ่มชนชาติพันธุ์ (Pawarachan, 1994) และการศึกษาของอรศิริ ปาณินท์ เรื่อง สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นภาคเหนือ ได้กล่าวถึงเอกลักษณ์ของเรือนละวะที่แม่ละอูบ 2 ประเด็น คือ ชานในชายคา และเรือนที่เป็นพื้นที่ส่วนตัวตำแหน่งเตาไฟในเรือน รวมทั้งลักษณะใช้สอยพื้นที่อื่นๆ แต่มิได้อธิบายชื่อเรียกองค์ประกอบสถาปัตยกรรมและการใช้งาน (Panin, 1997) ต่อมาสถาบันชาวเขา เสนอประเด็นพื้นที่ใช้สอยภายในเรือนของกลุ่มละเวือะว่า ละวะหุงหาอาหารในเรือนนอนและทานอาหารในเรือนนอนเช่นกันจะนั่งด้านขวาของเรือนหรือบันไดเรือน

ส่วนเจ้าของเรือนจะนั่งด้านในของเรือน การนั่งหากนั่งอยู่ใกล้ประตูจะมีศักดิ์ต่ำกว่าการนั่งใกล้เตาไฟตามลำดับ (Hill Tribe Research Institute, 1998) ในเอกสารชิ้นนี้อธิบายแบบแผนการใช้สอยพื้นที่ที่สอดคล้องกับการใช้สอยพื้นที่และธรรมเนียมปฏิบัติในเรือน ซึ่งช่วยในการเปรียบเทียบและอธิบายสถานะเรือนกรณีศึกษาในชุมชนกรณีศึกษาได้เป็นอย่างดี

ทำเลที่ตั้ง ลักษณะทางภูมิศาสตร์และลักษณะสังคมในชุมชนกรณีศึกษา

พื้นที่ชุมชนกรณีศึกษาอยู่ในอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ บนเส้นทางถนนสายชนบทที่เชื่อมระหว่างอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ กับอำเภอแม่ลาน้อย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ด้วยทำเลที่ตั้งชุมชนบนที่สูงในภาคเหนือ ในฤดูร้อนระหว่างเดือนมีนาคม-เมษายน มีอุณหภูมิเฉลี่ย 32 องศาเซลเซียส ฤดูฝนระหว่างเดือนพฤษภาคม-ตุลาคม มีอุณหภูมิเฉลี่ย 20 องศาเซลเซียส และช่วงฤดูหนาวระหว่างเดือนพฤศจิกายน-กุมภาพันธ์ มีอุณหภูมิเฉลี่ย 10 องศาเซลเซียส (Meteorological Department, 2016) ทั้งนี้ ในพื้นที่ดอยสูงบางตำแหน่งในฤดูหนาวอาจจะหนาวเย็นจนถึง 4 - 6 องศาเซลเซียส ในพื้นที่ศึกษามีปริมาณน้ำฝนตกมากสุดในเดือนสิงหาคม มีค่าเฉลี่ยที่ 200 มิลลิเมตร/วัน และน้อยสุดในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ เฉลี่ย 5 มิลลิเมตร/วัน และทิศทางลมในพื้นที่ จะมีลมในฤดูร้อนพัดผ่านด้านทิศใต้ในเดือนมีนาคม-เมษายน เช่นเดียวกับฤดูมรสุมในเดือนพฤษภาคม-ตุลาคม รวมทั้งสิ้น 8 เดือนและลมหนาวพัดเข้าสู่พื้นที่ทางทิศเหนือในช่วงเดือนพฤศจิกายน-กุมภาพันธ์ (Meteorological Department, 2016) พื้นที่โดยรวมอยู่ในเทือกเขาถนนธงชัยทางตอนเหนือ มีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 500 - 1,000 เมตร ลักษณะทางกายภาพเป็นภูเขาสลับซับซ้อนเป็นพื้นที่ทางการเกษตรขนาดเล็กเนื่องจากมีลำห้วยไหลลงมาผ่านการตั้งถิ่นฐานของชุมชนและเรือนที่อยู่อาศัยจะตั้งอยู่บนที่ลาดไหล่เขา

จากข้อมูลภูมิศาสตร์และภูมิอากาศนั้นมีความสำคัญในการทำความเข้าใจลักษณะการตั้งถิ่นฐาน และการก่อรูปของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นแบบจารีต ดังที่ Amos Rapoport ได้เสนอในหัวข้อความต้องการการปกป้องจากภูมิอากาศและที่ตั้ง (climate of need the shelter and site) (Rapoport, 1969) มีประเด็นว่าอิทธิพลภูมิศาสตร์และทำเลที่ตั้งมีผลต่อการตั้งถิ่นฐานและการก่อรูปทางสถาปัตยกรรม ซึ่งส่งผลต่อเนื้อที่ยังเอกลักษณ์ของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นในแต่ละแหล่งแห่งที่ จากกรอบแนวคิดข้างต้น จึงมีสมมติฐานว่าภูมิอากาศในพื้นที่กรณีศึกษาได้ส่งต่อผลการก่อรูปสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นในชุมชนบนพื้นที่สูงในบริบทของอดีต

สำหรับการจัดการสิ่งแวดล้อมสรรค์สร้างของชุมชนกรณีศึกษา คือ ตั้งชุมชนหันหน้าไปยังด้านทิศเหนือซึ่งเป็นพื้นที่ลาดลงสู่หุบเขาด้านหลังชุมชนอิงกับภูเขาสูง (ภาพที่ 2) ถัดออกจากที่ตั้งชุมชนเป็นป่าใช้สอยของชุมชนและยังทำหน้าที่เปรียบเสมือนพื้นที่กันชน (buffer zone) ระหว่างพื้นที่ภายในและพื้นที่ภายนอกชุมชน ถัดออกไปเป็นพื้นที่ทางการเกษตรซึ่งมีลักษณะเป็นไร่หมุนเวียนอาทิ ข้าวไร่ ข้าวโพด มันเทศ กะหล่ำปลี พริก พักทอง และหัวหอม เป็นต้น ซึ่งพื้นที่การเพาะปลูกดังกล่าวจะเป็นพื้นที่ลาดไหล่เขามีความลาดชันจึงสามารถเพาะปลูกพืชไร่เพียงเท่านั้น ถัดมาจากพื้นที่ที่เชื่อมต่อกับป่าทางธรรมชาติซึ่งอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติฯ ทั้งนี้ชุมชนบ้านกรณีศึกษาหล่อเลี้ยงด้วยลำน้ำสายย่อยที่ไหลผ่านชุมชนด้านทิศเหนือไหลอ้อมไปยังทิศตะวันออกและไหลลงสู่ที่คิได้ของชุมชน (ภาพที่ 3)

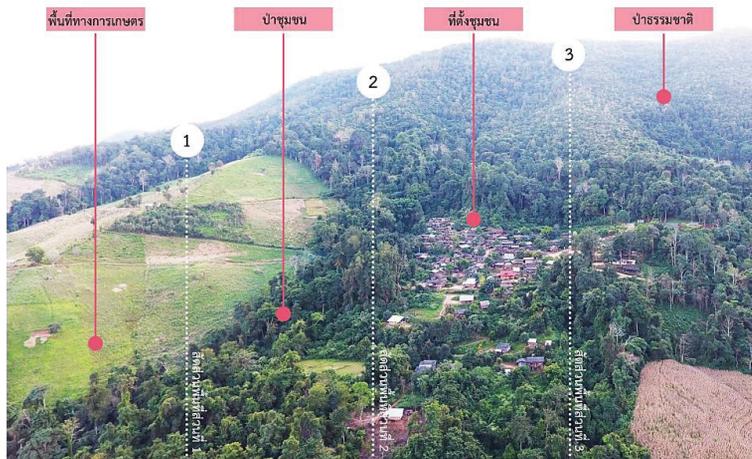
พื้นที่การศึกษาตั้งอยู่ในหมู่ที่ 3 ซึ่งมี 1 ชุมชน คือ ชุมชนบ้านมิดหลง มีประชากรทั้งสิ้น 290 คน แบ่งเป็นชาย 152 คนและหญิง 138 คนจำนวน 59 หลังคาเรือน ชาวเผ่าละว้า (ละเวือะ) และนับถือพุทธและเถรวาท ในปัจจุบันพบว่า ประชากรในชุมชนที่อาศัยอยู่ในเรือนส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ มีอายุระหว่าง 40 – 80 ปี และอีกส่วนหนึ่งเป็นเด็กอายุประมาณ 10 ปี ที่อาศัยอยู่ในชุมชน ทั้งนี้เนื่องด้วยค่านิยมของคนหนุ่มสาวในชุมชนนั้นนิยมไปทำงานในเมืองมีแนวโน้มมากขึ้น

การปกครองของชุมชนบ้านมิดหลงเป็นการปกครองกันเองภายในชุมชนด้วยระบบจารีต โดยในชุมชนจะแบ่งออกเป็น 2 ส่วนหลักๆ ได้แก่ผู้นำด้านความเชื่อและผู้นำด้านด้านจิตวิญญาณ โดยมีพ่อเฒ่าบ้านในภาษาละเวือะเรียกว่า ต๊ะพี เป็นผู้ประกอบพิธีทางความเชื่อและเป็นผู้นำในการตัดสินใจเรื่องกฎปฏิบัติต่างๆ ในชุมชนและสะมัง อยู่ภายในหมู่บ้านจะมีสถานะเป็นผู้นำด้านจิตวิญญาณเพราะเชื่อว่าเป็นสายตระกูลตรงจากบรรพบุรุษชาวละเวือะ จะเป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์ในการทำการเกษตรและที่ดินทำกินของชุมชน แต่จะแตกต่างจากต๊ะพีเรื่องการทำกิจกรรมที่แตกต่างกันออกไป

ในปัจจุบันสถานะของผู้นำตามแบบจารีตของกลุ่มละเวือะมีบทบาทน้อยลง หลังจากการกำหนดให้มีการจัดตั้งผู้นำชุมชนโดยภาครัฐในปี พ.ศ.2524 ในการกำหนดให้บ้านมิดหลงเข้าเป็นหมู่บ้านในเขตตำบลบ้านทับและกำหนดให้ผู้นำชุมชนต้องมาจากส่วนกลาง และกำหนดให้อยู่ในวาระได้ไม่เกินคราวละ 5 ปี จากการทำความเข้าใจและสร้างความกลมกลืนเพื่อให้อำนาจรัฐสามารถเข้าไปมีบทบาทของสะมังหรือต๊ะพี ในชุดข้าราชการผู้ใหญ่บ้าน ในชุมชนบ้านมิดหลงไม่ได้มีความเปลี่ยนแปลงเพียงใด และยังทำให้สถานภาพของกลุ่มตระกูลผู้นำ ในชุมชนบ้านมิดหลงนั้นจะคงไว้ซึ่งความสำคัญของสายตระกูล ที่สามารถดำเนินกิจกรรมที่เป็นระบบทางพิธีกรรมตามขนบธรรมเนียมปฏิบัติเดิมโดยไม่ได้รู้สึกขัดกับจารีตของกลุ่มแต่อย่างใด

ภาพที่ 2 ภาพแสดงลักษณะภูมิประเทศและภูมิทัศน์วัฒนธรรมของพื้นที่ศึกษา

ภาพที่ 3 ภาพแสดงลักษณะผังความสัมพันธ์ของการจัดวางและลำดับด้านภูมิประเทศของที่ตั้งชุมชนหมู่บ้านกรณศึกษา

รูปแบบทางสถาปัตยกรรมเรือนพื้นถิ่นละเวือะแบบจาริต

1. ข้อมูลเบื้องต้นของเรือนกรณศึกษา

จากประวัติศาสตร์มุขปาฐะในชุมชนได้ข้อมูลว่า ชุมชนมีอายุการตั้งถิ่นฐานราว 200 ปี และเรือนที่มีอายุเก่าแก่ที่สุดเท่าที่ยังเหลืออยู่มีเพียง 1 หลัง สร้างขึ้นในปี พ.ศ.2474 ปี (Prachameeboon & Prachameeboon, 2016) ซึ่งในการศึกษานี้กำหนดให้เป็น ML-01 ทั้งนี้ เรือนหลังอื่นๆ ได้ถูกรื้อลงหรือเปลี่ยนแปลงรูปแบบไปจนหมดสิ้นตามทรัพยากรที่แต่ละครัวเรือนครอบครอง ซึ่งในสถานการณ์ปัจจุบันเรือนกรณศึกษานี้ ก็อยู่ในภาวะเสี่ยงต่อการถูกรื้อถอน หรือเปลี่ยนแปลง

จากการสัมภาษณ์เจ้าของเรือนกรณศึกษาได้รับข้อมูลว่า เรือนหลังนี้เป็นเรือนที่ปลูกสร้างแทนที่เรือนหลังก่อนหน้าเป็นรุ่นที่ 3 ที่สร้างบนพื้นที่ตั้งของเรือนเดิมที่ผุพัง ซึ่งปัจจุบันเรือนมีอายุราว 85 ปี ทว่าในการปลูกสร้างเรือนหลังนี้ก็ได้อาศัยตามรูปทรงดั้งเดิมตามจาริตที่ก่อสร้างกันสืบมา ในปัจจุบันมีสมาชิกอาศัยภายในเรือน 7 คน นับถือศาสนาพุทธทว่ายังคงเคารพนับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติที่เป็นรากวัฒนธรรมความเชื่อดั้งเดิมอยู่ด้วย ครัวเรือนประกอบอาชีพทางการเกษตรเป็นหลัก อาทิ ข้าวไร่ ข้าวโพด ถั่วแดง และหัวหอม

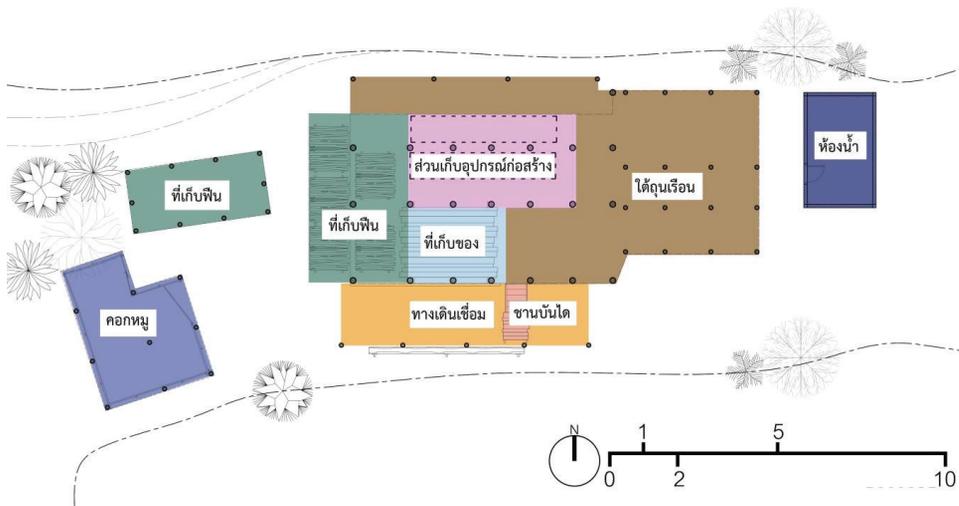
2. ที่ตั้งและผังบริเวณ

เรือนกรณศึกษาตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของเสาสะกั้งซึ่งเป็นเสาพิธีกรรมและเสมือนเสาบรรพบุรุษของผู้นำภายในชุมชนชุมชน ซึ่งอยู่บริเวณลานกลางชุมชนซึ่งเรือนกรณศึกษาห่างออกมาด้านทิศตะวันออกของเสาสะกั้งราว 500 เมตร (ภาพที่ 4) พื้นที่ตั้งตัวเรือนปรับสภาพพื้นที่ลาดชันต่ำ ซึ่งมีความสูง 900 เมตรจากระดับน้ำทะเล ตัวเรือนหันหน้าไปด้านทิศตะวันออก พื้นที่ด้านหน้าเรือนเป็นลานโล่ง (forecourt) และมีห้องน้ำที่สร้างขึ้นมากในภายหลัง สร้างด้วยอิฐมวลเบาฉาบปูนมุงหลังคาด้วยสังกะสี จากลานหน้าบ้านยังมีพื้นที่ลานโล่งเล็กๆ เชื่อมต่อไปยังลานหลังบ้าน (backyard) ซึ่งเป็นที่ตั้งของยุ้งข้าว (rice store) ซึ่งภาษาละเวือะ เรียกว่า เยื่อ-เก้ม และโรงเก็บฟืน (ภาพที่ 5)

พื้นที่ใต้ถุนเรือนมีคอกสัตว์ คือ เล้าหมู และร้านยกพื้นเก็บอุปกรณ์การเกษตร กองฟืน อุปกรณ์ซ่อมแซมเรือน และมีส้อมไถวางเรียงรายอยู่ ด้านทิศเหนือของเรือนลาดลงสู่เรือนข้างเคียง ด้านทิศใต้ติดกับทางเดินแคบๆ และที่ลาดขึ้นสู่พื้นที่ลานหน้าบ้านของเรือนข้างเคียง ลักษณะขอบเขตของเรือนไม่มีอาณาเขตในลักษณะรั้วปิด ผังบริเวณเปิดเดินเข้าถึงถึงกันได้ทั้ง 4 ด้าน (ภาพที่ 6)

ภาพที่ 4 ผังบริเวณเรือนกรณศึกษา และที่ตั้งสัมพันธ์กับภาพรวมของชุมชนบ้านมิดหลวง

ภาพที่ 5 ผังบริเวณเรือนกรณศึกษา และการใช้งานพื้นที่โดยรอบบริเวณเรือน

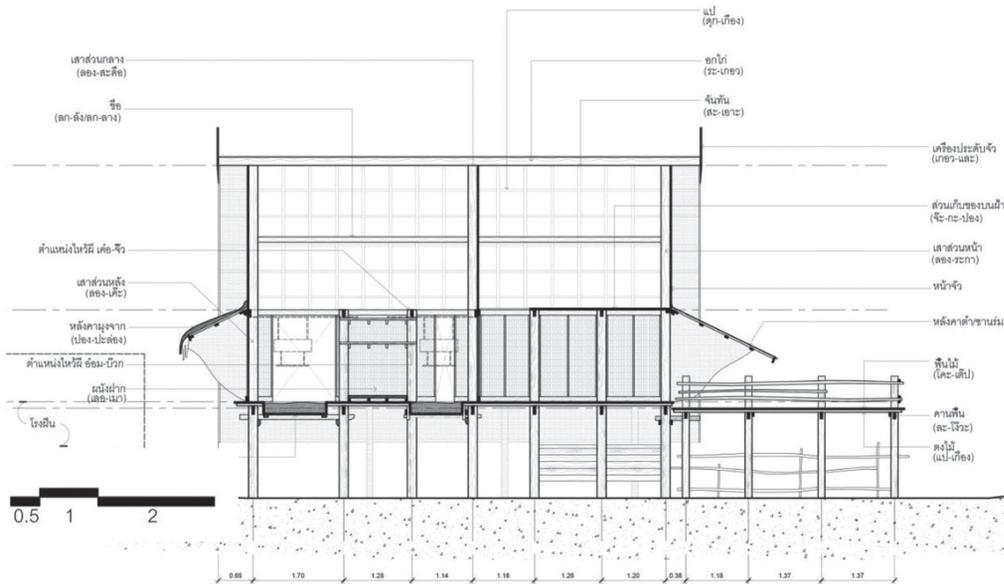
ภาพที่ 6 การใช้งานพื้นที่ผังบริเวณเรือน การใช้งานใต้ถุนเรือน เพื่อเก็บอุปกรณ์การเกษตร และเลี้ยงสัตว์

3. ลักษณะสถาปัตยกรรมเรือนกรณีศึกษา

ลักษณะเรือนและโครงสร้างหลักในเรือน เรือนกรณีศึกษาเป็นเรือนไม้เครื่องสับ ตัวเรือนยกใต้ถุนสูง หลังคาทรงจั่วซึ่งมีองศาความลาดชันสูงปีกชายคาทั้ง 2 ข้างคลุมต่ำลงปิดส่วนผนังของเรือนในด้านขนาน ส่วนหน้าสุดด้านจั่วมีชายคายื่นบังพื้นที่ส่วนชานร่มในบริเวณด้านหน้าเรือน และส่วนหลังบริเวณระเบียงเก็บพื้นที่ยื่นออกมาจากตัวผนัง ส่วนบริเวณยอดจั่วมีเครื่องไม้แกะสลักที่เรียกว่า กาแล ประดับอยู่ ประกอบด้วย ตัวเรือนมีความยาว 6 ช่วงเสาและกว้าง 3 ช่วงเสา และพื้นที่ชานแดดหน้าเรือน (ยะ-ญา) กว้าง 3 ช่วงเสายาว 3 ช่วงเสา เสาประธาน (ร้อง-สะตือ) มีเส้นผ่าศูนย์กลาง 17 เซนติเมตร และเสารอง (ร้อง-จง) มีเส้นผ่าศูนย์กลาง 12 เซนติเมตร

โครงสร้างรับพื้นเป็นคานไม้ (ละงัว) รองรับตง (แป-เกือง) ซึ่งใช้ไม้จริงขนาด 1 x 2 นิ้ว หรือไม้ไผ่เส้นผ่าศูนย์กลาง 1 นิ้ว สำหรับรับน้ำหนักพื้นไม้กระดาน (โค๊ะเต็บ) หรือฟากไม้ไผ่ ทั้งนี้ พื้นไม้กระดานใช้บริเวณที่มีการใช้สอยเข้มข้น อาทิ ชานร่ม หรือชานแดด สำหรับพื้นที่ส่วนห้องนอนปูพื้นด้วยฟากไม้ไผ่จะใช้ไม้จริงปูพื้นบริเวณโดยรอบแม่เตาไฟ และใช้แบ่งพื้นที่ระหว่างส่วนนอนกับส่วนทางเดินสัญจรภายในห้องตอนใน สำหรับโครงสร้างแม่เตาไฟแยกชุดออกจากโครงสร้างเรือน กระบะเตาใส่ดินเหนียวอัดแน่นเป็นฐานวางก้อนเส้าและป้องกันไฟไหม้ลามมาติดพื้นเรือน

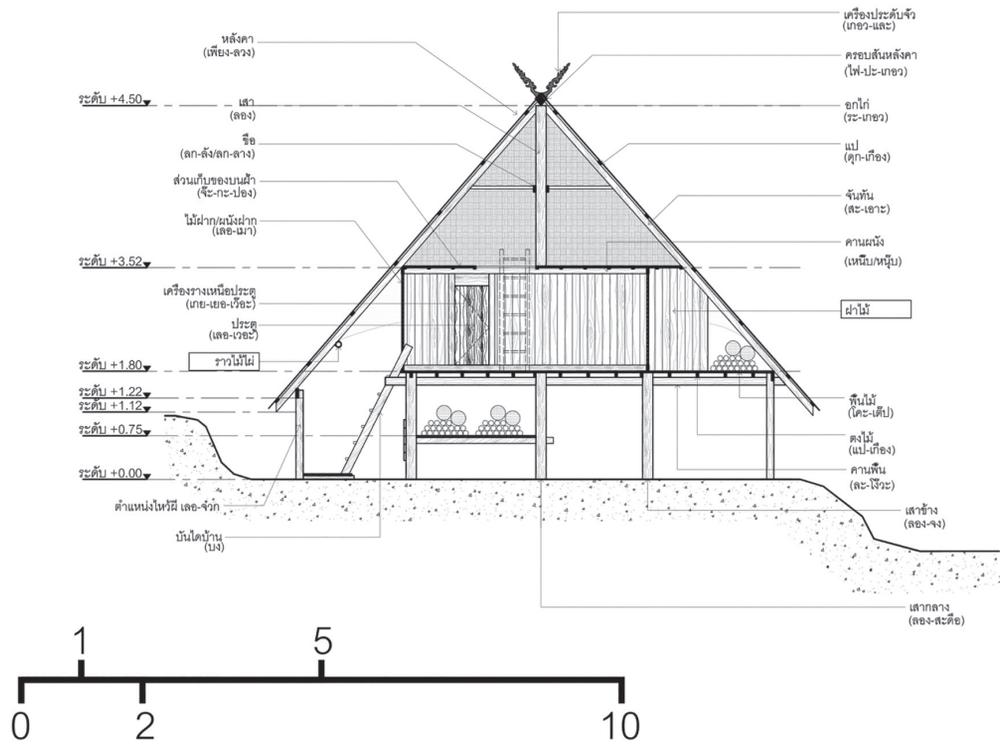
ผนังเรือนใช้โครงคร่าวไม้จริงขนาด 1 x 3 นิ้ว กรุด้วยไม้ขนาด 1 x 4 นิ้ว แบบเว้นช่องประมาณ 0.5 - 1 เซนติเมตร ผนังบางส่วนใช้ฟากสาน (เลอ-เมมา) ผนังสูงจากพื้นภายใน 1.6 เมตร และเว้นช่องสูง 10 เซนติเมตร เพื่อระบายอากาศและรับแสง สำหรับผนังของชานร่มใช้โครงสร้างระบบเดียวกับพื้นที่ตอนใน แต่นิยมกรุผนังด้วยฟากไม้สานเป็นเสื่อ (ภาพที่ 7)

ภาพที่ 7 รูปตัดด้านข้างเรือนกรณีศึกษา แสดงโครงสร้างและชื่อเรียกเฉพาะ

รูปทรงหลังคาเป็นจั่วสูง ทว่าซีกซ้ายคาคลุ่มต่ำจนปลายชายคาอยู่สูงจากระดับพื้นเพียง 1.2 เมตร ที่ด้านสกัดหน้า-หลังมีชายคายื่นมาปกคลุม โครงสร้างหลังคาเป็นไม้จริง ไม้ก่ (สะ-เกอว) ขนาด 3 x 3 นิ้ว วางทอดตลอดสันหลังคา และมีจันทัน (สะ-เอาะ) ขนาด 1½ x 3 นิ้ว มีระยะเฉลี่ยตามความยาวของสันหลังคา จากการทบทวนความรู้พบข้อเสนว่าเรือนจารีตมีจันทันเป็นเลขคี่ ซึ่งเรือนกรณีศึกษามีจันทันรับยอดจั่ว 7 ตัว โดยต้นจันทันวางเหยียบบนคานรับผนัง (เหน็บ หรือ หนุบ) ซึ่งวางพาดต่อลงไปยังเสารับปีกชายล่าง (ภาพที่ 8)

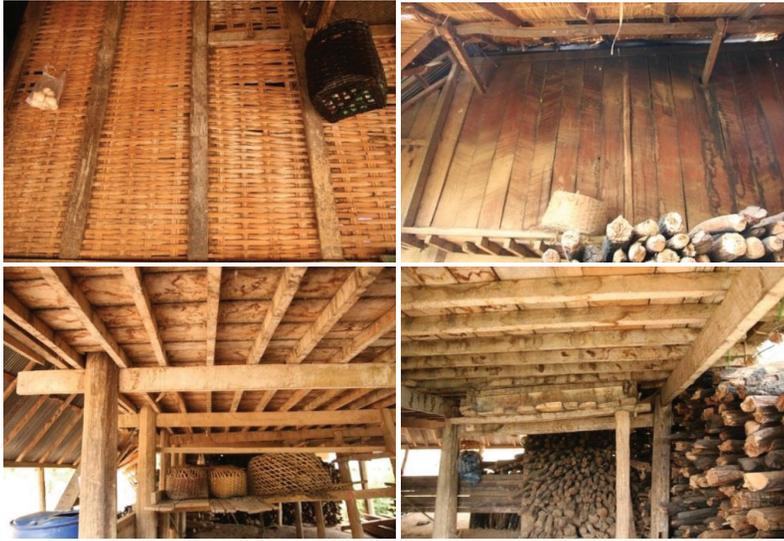
โครงสร้างหลังคารับน้ำหนักด้วยเสาตั้ง 3 ชุด คือ ด้านสกัดหน้า หลัง และเสากลาง มีชื่อเรียกว่า (สกล-ลาจ) ที่ทำหน้าที่ค้ำยันรับน้ำหนักจากแป (ตุ๊กเกี๊อง) กระจายลงที่เสาดั้งสำหรับแป (ตุ๊กเกี๊อง) ขนาด 1 x 2 นิ้ว เป็นกรอบโครงสร้างหลังคา (เพียงลวง) ซึ่งแต่เดิมเคยมุงด้วยหญ้าคา (ปะล่อง) หญ้ามีอายุการใช้งานสั้น และเริ่มหายากมากขึ้นจึงเปลี่ยนมาใช้สังกะสีที่หาซื้อได้สะดวกและทนทานกว่าดังในปัจจุบัน สันหลังคาครอบด้วยหลังคา (ไฝ-ปะ-เกอว) และตกแต่งยอดจั่วด้วยไม้แกะสลัก (สะ-กูว) (Pawarachan, 1994) ซึ่งถือเป็นเครื่องรางคุ้มครองเรือน หน้าจั่วกรุด้วยแผงไม้ไผ่สานลวดลายแตกต่างกัน บางครั้งพบมีการใช้ไม้แกะสลักรูปนก หรือค้ำควาตกแต่งหลังคา เชื่อว่าช่วยขับไล่คนและค้ำควาไม่ให้เข้ามาอาศัยและทำรังนอน เพราะถือว่าเป็นสิ่งไม่ดีในคติคิดแบบเก่าซึ่งยังคงพบเห็นได้อยู่บ้างในชุมชน (ภาพที่ 9 และ 10)

ภาพที่ 8 รูปตัดด้านหน้าเรือนกรณีศึกษา แสดงโครงสร้างและชื่อเรียกองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมด้วยภาษาถิ่น

ภาพที่ 9 รูปแสดงลักษณะโครงสร้างหลังคาและวัสดุมุงหลังคา และรูปทรงทางสถาปัตยกรรม

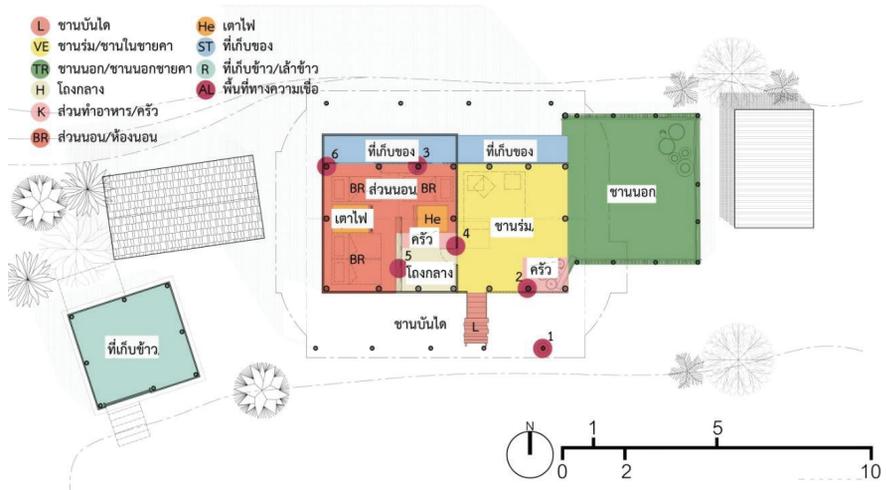
ภาพที่ 10 รูปแสดงลักษณะโครงสร้างผนังไม้และฝาไม้สมพากและลักษณะโครงสร้างพื้นและโครงสร้างรองรับแม่เตาไฟ

4. พื้นที่ใช้สอยและพื้นที่ว่าง

พื้นที่ใช้สอย และลำดับการเข้าถึงพื้นที่ต่างๆ บนเรือน ซึ่งเชื่อมต่อกันจากชานร่มที่มีหลังคาคลุม (balcony) เรียกว่า กะ-ปง เป็นพื้นที่สำหรับประกอบกิจกรรมอเนกประสงค์แบบไม่เป็นทางการ เช่น การต้อนรับแขกแปลกหน้าเมื่อขึ้นมาบนเรือนและใช้นั่งเล่นพักผ่อน อีกทั้งเป็นพื้นที่ในการทำงานบ้าน ตากผ้า เนื่องจากชานร่มเป็นจุดเชื่อมระหว่างชานแดดจึงมีลักษณะเป็นพื้นที่เปลี่ยนผ่าน (transition space) และพื้นที่โถงด้านในเรือน มีหน้าที่หลากหลายเปลี่ยนแปลงตามสถานการณ์ ได้หลังคาชานร่มมีพื้นที่ว่างเหนือระดับศีรษะซึ่งเรียกว่า จ๊ะ-กะ-ปอง (ภาพที่ 13) สำหรับเก็บข้าวของ ปิดล้อมด้วยฝาไม้ขัดกับไม้พากเปิดช่องไว้ราว 1 x 1 เมตร สำหรับขึ้นไปเก็บของที่ไม่มีค่ามากนัก เช่น เสื้อสำหรับรับรองแขก เครื่องจักสานต่างๆ ถัดมาเป็นพื้นที่ชานแดดใช้เป็นที่ซักล้าง พื้นที่เตรียมอาหารและรับรองแขกในเวลาทำพิธีกรรมต่างๆ (ภาพที่ 12) ซึ่งทำให้ชานแดดและชานร่มมีขนาดใหญ่และเชื่อมต่อกันอย่างต่อเนื่องราวกับเป็นพื้นที่เดียวกัน (ภาพที่ 11)

การใช้พื้นที่ตอนในเรือนมีความซับซ้อนด้านการเข้าถึงและลักษณะของพื้นที่หลากหลายสถานะกล่าวคือ เมื่อเข้าสู่พื้นที่โถงภายใน (โต-เออะ-เยื่อ) พื้นที่จะถูกใช้งานอเนกประสงค์ ทั้งส่วนนั่งเล่น ทำอาหารเตาไฟ (โต๊ะ-จ๊ะ) พื้นที่ส่วนนอน (เยื่อ-หง่อ) และพื้นที่ทางความเชื่อ (ภาพที่ 14) ซึ่งใช้งานรวมกันในบริเวณโถงภายในแห่งนี้ การหันทิศหัวนอนหันไปทางทิศตะวันตกหรือหันไปทางเสาสะกั้ง ซึ่งในเรือนกรณีศึกษาพบการหันหัวนอนไปทางทิศตะวันออกหรือทิศที่ไม่ใช่ด้านที่สัมพันธ์กับเสาสะกั้งด้วย อย่างไรก็ตามพื้นที่นอนและแม่เตาไฟที่เพิ่มเข้ามานี้ก่อรูปขึ้นบนพื้นฐานของการขยายตัวพื้นที่ใช้สอยที่สัมพันธ์กับจำนวนสมาชิกและความเหมาะสมของการจัดวางภายในเรือนที่มีพื้นที่จำกัดอย่างมีนัยยะของลำดับศักดิ์ของผู้อยู่อาศัยเป็นสำคัญ ซึ่ง

อาจจะกล่าวได้ถึงการใช้ความหมายของพื้นที่ที่นอกเหนือจากพื้นฐานของความเชื่อภายในเรือนตั้งต้นของการก่อรูปเรือนอีกประการหนึ่ง ส่วนต่อมาบริเวณเหนือเตาไฟมีห้องสำหรับแขวนเครื่องใช้ไม้สอยและถนอมอาหารด้วยการรมควัน ถัดจากส่วนโถงภายในและพื้นที่หลายการใช้งานแล้วจะมีห้องขนาดเล็กสำหรับเก็บของมีค่า (โต๊ะ-ละ-ลอน) พบเป็นห้องตอนในสุด และไม่มีประตูกั้นอยู่ติดกับหัวเตียงของเจ้าของเรือน (ภาพที่ 14)

ภาพที่ 11 รูปผังพื้นที่ใช้สอยภายในเรือนกรณีศึกษา

ภาพที่ 12 รูปพื้นที่ใช้สอยบริเวณخانรมและในตัวเรือนส่วนใต้หลังคาคลุม

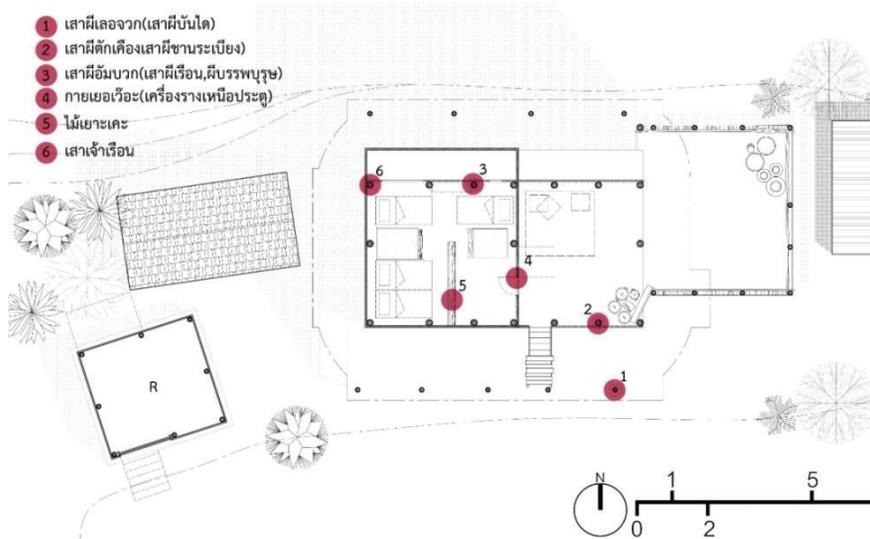
ภาพที่ 13 รูปพื้นที่ใช้สอยบริเวณขานแดดและخانรมและในตัวเรือน

ภาพที่ 14 รูปพื้นที่ใช้สอยภายในเรือนหลัก หรือ เรือนไฟ

5. พื้นที่ทางความเชื่อและลักษณะพิธีกรรมภายในเรือน

พื้นที่ตามความเชื่อในเรือนชาวละเวือะ แบ่งพื้นที่เป็น 2 ลักษณะ คือ พื้นที่ทางความเชื่อในพิธีกรรมผีประจำตระกูล และความเชื่อเชิงสัญลักษณ์ของพื้นที่เรือน ซึ่งพบเห็นได้ทั่วไปในเรือนพื้นถิ่นละเวือะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชุมชนกรณีศึกษา สำหรับเรือนกรณีศึกษา มีพื้นที่ทางความเชื่อในการไหว้ผีประจำตระกูล และพื้นที่ความเชื่อเชิงสัญลักษณ์ภายในเรือนอยู่ทั้งสองลักษณะที่เด่นชัด (ภาพที่ 15)

ภาพที่ 15 แผนผังตำแหน่งเสาผี และพื้นที่ทางความเชื่อภายในเรือนกรณีศึกษา

การเลี้ยงผีภายในเรือนกรณีศึกษา มีพื้นที่เลี้ยงผี 3 จุด คือ เสาผีชานบันได เรียกว่า เลอ-จวก (ภาพที่ 16) มีลักษณะเป็นเสาทรงกลมมีไม้สานเป็นลวดลายคล้ายตาแหลมมามัดเสา เรียกว่า เออ-ง็อก นำกิ่งไผ่มาเสียบเข้ากับเออ-ง็อก เรียกว่า ยวง และนำชิ้นส่วนใบตองที่ฉีกเป็นเสี้ยวๆ มาเสียบไว้กับไม้ไผ่สานรัดรอบเสาดังกล่าวจำนวน 4 - 5 ใบ เรียกว่า หละ-ยวง เชื่อว่าการเลี้ยงผีต้นนี้เป็นเสมือนผีที่คอยดูแลบ้านจากผู้มาเยือน

โดยจะทำการเลี้ยงปีละ 1 ครั้ง และจะทำได้ก็ต่อเมื่อสมาชิกในครอบครัวอยู่พร้อมหน้ากันครบถ้วนจะขาดใครไปไม่ได้ นิยมทำกันในช่วงเดือนเมษายนเนื่องจากเป็นช่วงสงกรานต์ และปีใหม่ของภาคเหนือ สำหรับเครื่องเช่นไหว้ใช้ไก่อ่แดง ตัวผู้ 1 ตัว ตัวแม่ 1 ตัว

ลำดับถัดมา เสาคีตรงขานรุ่ม เรียกว่า ตัก-เคื่อง (ภาพที่ 16) มีวิธีการเลี้ยงและองค์ประกอบทางพิธีกรรมคล้ายเสาคีตันแรกบริเวณขานบันได (ผีโลง-จิวัก) แตกต่างกันที่ใช้กิ่งไม้หน้าบ้านหรือไม้มั่งคลประจำตระกูลนั้นมาเสียบแทนกิ่งไผ่ รวมทั้งใช้ไก่อ่ขาวตัวเมีย 1 ตัวเป็นเครื่องเช่นไหว้

ลำดับสุดท้าย เสาคีเรือน แบ่งออกเป็น ผีเรือนบนเสาคีพอ ภาษาละเวือะ เรียกว่า อัม-บวก และ ผีเรือนบนคานบนเสาคีพอ ภาษาละเวือะ เรียกว่า เคอ-จิว (ภาพที่ 17) ทั้งนี้ ผีอัมบวกจะบนเสาคีพอมัดด้วยตาแหลวไผ่สานและใช้กิ่งไม้หน้าบ้านหรือไม้มั่งคลประจำตระกูลนั้นมาเสียบ พบลักษณะของท่อผ้าและเครื่องของมงคล อาทิ ฟันและกระดูกของบรรพบุรุษนำมามัดรวมไว้กับตาแหลว ส่วนบนของเสาคีเดียวกันนั้นส่วนบนจะมีตะกร้าไม้ไผ่สานเส้นผ่าศูนย์กลาง 15 เซนติเมตร ภายในมีท่อไม้มั่งคลและท่อผ้าใส่ไว้แขวนบนคานที่อยู่บนเสาคีตันเดียวกันกับเสาคีอัม-บวก ในการไหว้เสาคีเรือนจะไว้เป็นประจำทุกปี ปีละ 1 ครั้งหรือไหว้ในกรณีเกิดคนในเรือนไม่สบายหนัก ซึ่งการเลี้ยงผีจะใช้หมู 1 ตัว และไก่อ่แดง-ดำ เพศผู้ 2 ตัว เพศเมีย 2 ตัว ในการเส้นไหว้ผีทั้งสองตนในเสาคีเรือนต้นนี้

ภาพที่ 16 ภาพลักษณะ เสาคีโลงจากและเสาคีตักเคื่องลักษณะคล้าย ตาแหลว

ความเชื่อเกี่ยวกับพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ในเรือนกรณีศึกษาเมืองค้ประกอบที่เป็นสัญลักษณ์ในการให้ความหมายศักดิ์สิทธิ์ในพื้นที่ที่สงวนไว้ตั้งตัวอย่างเช่น เครื่องรางเหนือประตูทางเข้าเรือน เรียกว่า กาย-เยื่อ-เวื่อ (ภาพที่ 18) และพื้นที่สำหรับวางร่างผู้เสียชีวิตในการประกอบพิธีศพตามความเชื่อของกลุ่ม เรียกว่า เยาะ-เคื่อ (ภาพที่ 19) สุดท้าย คือ ไม้สลักบนยอดจั่ว เรียกว่า เกว-ละ หรือ ละ-กูว (ภาพที่ 18) ทั้งนี้ กาย-เยื่อ-เวื่อเสมือนเป็นเครื่องรางจำแนกพื้นที่ภายนอกเรือน และภายในเรือนออกจากกันเพื่อป้องกันไม่ให้สิ่งชั่วร้ายหรือผีร้ายผ่านประตูเข้ามาได้ ทำด้วยหญ้าคา ใบไม้ และรวงข้าวถักทอเป็นลวดลายเฉพาะ ส่วนที่สองคือ เยาะ-เคื่อ พื้นที่นี้มีลักษณะเป็นไม้เนื้อแข็งขนาดราวหนา 2 นิ้ว กว้าง 4 – 5 นิ้ว ยาวตลอดตัวเรือนใช้เป็นทางเดินสัญจรภายในเรือนตามปรกติ แต่เมื่อใดสมาชิกภายในเรือนเกิดเสียชีวิตก็จะนำร่างมานั่งหรือนอนบนแผ่นไม้นี้ และเตรียมทำพิธีศพตามความเชื่อในลำดับถัดไป อีกทั้งในเรือนไฟยังมีเสาสำคัญมากอีกต้น คือ เสาเจ้าเรือน (ภาพที่ 19) จากการสัมภาษณ์ไม่ทราบชื่อเรียกตามภาษาท้องถิ่น แต่ผู้อยู่อาศัยเชื่อว่าเป็นเสาที่มีความสำคัญกับเรือน โดยเป็นจุดกำหนดตำแหน่งที่นอนของผู้อยู่อาศัย กล่าวคือ ตำแหน่งของเสาเจ้าเรือนจะเป็นที่นอนของผู้อาวุโสของเรือนหลังนั้นๆ ถัดไปจะเป็นพื้นที่ของภรรยา ลูกชาย ลูกสาว และหลาน ตามลำดับ จากพื้นที่ตอนในสู่พื้นที่ตอนนอกหรือหน้าประตูทางเข้าเรือนไฟเป็นลำดับๆ ไป

ภาพที่ 17 แสดงเสาผีอัมบวและเสาผีเคอจิว ลักษณะคล้าย ตาแหลว

ทั้งนี้ ตำแหน่งของเสาเจ้าเรือนยังคงมีความสำคัญกับทิศทางการตั้งเรือนซึ่งสอดคล้องกับตำแหน่งเสาผีในจุดต่างๆ ของเรือน บนเสาเจ้าเรือนแขวนถุงผ้าหรือย่ามใส่สิ่งของมีค่าของตระกูลหรือของประจำตัว สิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อ หรือกระดูกของบรรพบุรุษ (Pawarachan, 1994) จากการสัมภาษณ์พบว่ามีลักษณะเป็นไม้แกะสลักลวดลายสวยงามประดับไว้บริเวณยอดจั่วของเรือนหลัก เชื่อกันว่าช่วยในการดูแลรักษาบริเวณ

เรือน ทว่าปัจจุบันสถานะของเครื่องประดับจั่วเรือนนี้ก็ถูกรับรู้ในชื่อว่า กาแล เช่นที่กลุ่มคนผู้พูดภาษาตระกูลไทเรียกขาน

จะเห็นว่าองค์ประกอบต่างๆ ของเรือนยังคงแสดงคุณลักษณะเฉพาะทางสถาปัตยกรรม และความเชื่อบางประการที่ปฏิบัติอยู่ในวิถีชีวิตของกลุ่มคนละเวือะในพื้นที่ศึกษา ทั้งการสร้างความหมายให้พื้นที่ที่ให้สอดคล้องกับระบบสังคมในชุมชนและการก่อรูปสถาปัตยกรรมที่สัมพันธ์กับวิถีการอยู่อาศัยและจารีตในพิธีกรรมจนเกิดเป็นพื้นที่ว่างทางสถาปัตยกรรมอันมีเอกลักษณ์ของเรือนชาติพันธุ์ละเวือะ

ภาพที่ 18 ภาพลักษณะของเครื่องรางประดับประตุ เรียกว่า กาย-เยือะ-เวือะ และไม้แกะสลักเหนืจั่ว เรียกว่า กาแล

ภาพที่ 19 ภาพลักษณะของพื้นไม้ หรือที่เรียกว่า เยอะ-เคะ และบริเวณเสาเจ้าเรือน

อภิปรายผลการศึกษา

การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปรากฏการณ์ ในพื้นที่วิจัยในประเด็นเรื่องการก่อรูปของรูปทรง เรือนพื้นถิ่นละเวือะแบบจารีต ที่สัมพันธ์กับทำเลที่ตั้ง สภาพภูมิอากาศ วัสดุระบบโครงสร้างและเทคโนโลยี การป้องกันคุกคาม ระบบเศรษฐกิจ ความเชื่อและศาสนา เพื่ออธิบายตัวเรือนพักอาศัยนี้ในมิติของรูปทรง (form) ระบบโครงสร้าง (construction) วัสดุ (material) พื้นที่ใช้สอยภายในเรือน (interior space) เพื่ออธิบายชุดความคิดในการเกิดขึ้นของเรือนแบบแผนของชุมชนกรณีศึกษาแต่ครั้งอดีตกาล

การอภิปรายมุ่งตอบคำถาม 3 ประเด็น คือ

1. การวางตัวเรือนที่สัมพันธ์กับลักษณะภูมิประเทศของพื้นที่พบว่าที่ตั้งของชุมชนกรณีศึกษาการกระจายตัวและตั้งถิ่นฐานของชุมชนแบบรูปพัดจากจุดสูงสุดของชุมชนด้านทิศใต้ของชุมชน แม้ออกสู่พื้นที่ที่ลาดต่ำลงในทิศเหนือ จึงทำให้การวางตัวของเรือนนั้นวางให้สัมพันธ์กับเส้นแนวระดับความสูงในลักษณะขนานกัน จึงทำให้การวางทิศของเรือนวางตัวในแนวตะวันออก-ตะวันตกโดยปริยายซึ่งเป็นปัจจัยทิศทางที่สัมพันธ์กับลักษณะภูมิศาสตร์ที่ตั้งเป็นปัจจัยสำคัญ

สำหรับชุดความคิดแบบบุพกาลดั้งเดิมในการก่อรูปก่อร่างของชุมชนและสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของเรือนยังคงเป็นผลมาจากคติความเชื่อของกลุ่มชน ดังจะเห็นได้ว่า ตัวเรือนกรณีศึกษาตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของเสาสะกั้ง ซึ่งถือเป็นศูนย์กลางทางจิตวิญญาณของชุมชนชาติพันธุ์ละเวือะ โดยเรือนกรณีศึกษานั้นหันหน้าเรือนไปในทิศตะวันออกและหันหลังเรือนไปในทิศตะวันตก ซึ่งเป็นทิศที่ตั้งเสาสะกั้ง และทำให้ทางขึ้นเรือนนั้นอยู่ทางทิศใต้ของฝั่งเรือน ซึ่งอาจถูกอธิบายด้วยคติการวางผังเรือนในบริบทโลกตะวันออกที่นิยมจัดวางเรือนตามตะวัน คือ ให้หันหลังคาเรือนวางในแกนตะวันออก-ตะวันตก

อย่างไรก็ตาม แม้การศึกษาที่จะให้ผลลัพธ์สอดคล้องกับการวางแกนในแนวตะวันออก-ตะวันตก แต่อาจยังไม่เพียงพอต่อการสรุปนัก ในที่นี้มีความเห็นว่าจำเป็นต้องการศึกษาการวางผังชุมชนละเวือะในชุมชนอื่นๆ เพิ่มเติมอีกในอนาคต

2. ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของเรือนละเวือะแบบจารีต แสดงความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมสอดคล้องกับข้อเสนอของ Rapoport (1969) นับตั้งแต่การใช้วัสดุก่อสร้างที่หาได้ในท้องถิ่น แต่ต่อมาจากการปรับตัวของระบบสังคมการใช้วัสดุจากธรรมชาติมีข้อจำกัดในการหยิบใช้มากขึ้นจึงหันมาใช้วัสดุทดแทนและทันสมัยในบางส่วน อย่างไรก็ตาม จะเห็นว่าองค์ประกอบของเรือนได้รับการออกแบบโดยคำนึงถึงการใช้งานที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต และลักษณะทางภูมิศาสตร์ อาทิ ผนังเรือนด้านที่ติดกับแม่เตาไฟออกแบบเป็นไม้ฝาตีตามแนวตั้งเว้นช่องห่างกันราว 0.5 – 1.0 เซนติเมตร เพื่อระบายควันไฟยามหุงหาอาหารและเป็นช่องแสงเล็กๆ ให้แสงสว่างในเวลาทำครัว การมีแม่เตาไฟในเรือนยังต้องมีการออกแบบให้ควันไฟสามารถระบายออกไปตามช่องเปิดต่างๆ ที่เว้นไว้กับโครงสร้างหลังคา อีกทั้งแม่เตาไฟยังคงให้ความอบอุ่นในพื้นที่ภายในเรือน ก่อให้เกิดลักษณะของการวางตัวของพื้นที่นอนทั้ง 2 ข้างแม่เตาไฟแสดงให้เห็นถึงลักษณะของพื้นที่ใช้สอยที่สะท้อนให้เห็นถึงสภาพวะของภูมิอากาศที่หนาวเย็นและการใช้ชีวิตภายในเรือนที่สัมพันธ์กับความสำคัญของแม่เตาไฟเด่นชัดอีกด้วย

นอกจากนี้ ยังออกแบบให้ผนังด้านรับลมประจำฤดู คือ ทิศเหนือและทิศใต้ของเรือนใช้วัสดุฝาไม้ตีแนวตั้งซ้อนเกล็ดอย่างมิดชิด รวมทั้งการทอดชายค้ายิ่งคลุมต่ำลงยิ่งช่วยลดแรงปะทะจากลมในฤดูกาลที่มีลมพัดแรง หรือการเลือกใช้วัสดุพื้นที่แตกต่างกันอย่างในห้องเรือนไฟที่ใช้ไม้จริงและใช้พื้นฟากทูปในพื้นที่ส่วนนอนก็เพื่อให้มีการถ่ายเทอากาศที่ดีในยามพักผ่อน ซึ่งภูมิปัญญาในการเลือกใช้วัสดุก่อสร้างและเทคโนโลยีที่เหมาะสมดังกล่าวนี้ แสดงให้เห็นถึงบรรยากาศย้อนกลับไปในยุคที่สาธารณูปโภคยังไม่สมบูรณ์มากนัก รายละเอียดเชิงช่างเล็กน้อยเหล่านี้ก็ทำให้เรือนเรียบง่ายเหล่านี้ครบครันในประโยชน์ใช้สอยท่ามกลางหุบเขาสูงชันมาเนิ่นนานหลายทศวรรษ กล่าวได้ว่าเรือนเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงกระบวนการวิวัฒนาการก่อรูปองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมที่พยายามที่จะแก้ไข หรือเอาชนะธรรมชาติที่เป็นอุปสรรคเช่นในอดีต โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ห่างไกลจนถ่ายทอดภูมิปัญญาเชิงช่างในรูปของคุณลักษณะของพื้นที่ใช้สอยและรูปทรงที่เป็นเอกลักษณ์อยู่จนถึงปัจจุบันนี้

3. การจัดวางพื้นที่ของเรือนละเวือะแบบแผนสอดคล้องกับพฤติกรรมทางสังคมและขนบจารีตทางความเชื่อทางสังคมอยู่ในหลายส่วน อาทิ การกำหนดตำแหน่งของเสาผีในพื้นที่ต่างๆ ของเรือนนั้นสอดคล้องกับพื้นที่สำคัญทั้ง 3 ส่วนของเรือน ทั้งพื้นที่ในผังบริเวณของเรือน พื้นที่บนเรือน และพื้นที่ภายในเรือน ซึ่งแสดงถึงการให้ความสำคัญและแสดงออกถึงสำนึกของการปกป้องตนเอง (defend) หรือสร้างความรู้สึกลดภัยให้แก่ผู้อยู่อาศัยในเรือนในรูปแบบของสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติตามความเชื่อแบบดั้งเดิม

อย่างไรก็ดี การก่อรูปของพื้นที่ในเรือนมีการกำหนดสัดส่วนพื้นที่ใช้สอยในเรือนตามลักษณะทางสังคมอยู่บ้าง อาทิ พื้นเรือนนอนตามจำนวนสมาชิกภายในเรือน ซึ่งอาจรวมไปถึงจำนวนแม่เตาไฟด้วยที่ทำให้สัดส่วนนั้นแตกต่างกันออกไป เพราะสะท้อนถึงจำนวนครอบครัวที่อยู่อาศัยร่วมกันภายในเรือนหลังเดียวกันด้วย ในทางกลับกันเรือนแบบเก่าจะมีลานเรือนที่เชื่อมไปสู่ชานซักล้าง (ชานแดด) เนื่องจากด้วยลักษณะทางสังคมที่กลุ่มละเวือะมีพิธีกรรมที่เกี่ยวกับเรือนที่ใช้พื้นที่ประกอบพิธีเพื่อสอดคล้องกับจารีตทางพิธีกรรม ในงานของ (Prachameeboon, 2016) เรื่องการเลี้ยงผีลูกหลานในเรือนต้องกลับมาครบขาดเสียไม่ได้ และญาติที่มาช่วยงานต้องทำพิธีเสร็จแล้วเลี้ยงกินอาหารกันแต่ห้ามนำกลับไปต้องกินเสร็จอยู่บนเรือน จากคำสัมภาษณ์ลุงดี เล่าว่า ลูกหลานมาเยอะครบหน้ากันชานเรือนนี้แทบไม่พอ ผู้ใหญ่ก็นั่งในเรือนด้านใน ลูกหลานนั่งอยู่ตรงชานร่มนี้ กลุ่มผู้หญิงไปช่วยเตรียมอาหารและล้างจานตรงชานแดด (Prachameeboon, 2016) แสดงให้เห็นว่าพื้นที่ต่างๆ ถูกออกแบบเพื่อรองรับพิธีกรรมทางความเชื่ออย่างมาก จากเก็บข้อมูลพบการใช้งานชานร่มทั้งกลางวันในยามที่ว่างเว้นจากการทำงานในไร่ ในสวน หรือแม้แต่หลังทานอาหารมักพบการออกมานั่งเล่นพูดคุยกันบริเวณชานร่มนี้อยู่เสมอ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าในพื้นที่ต่างๆ ภายในผังพื้นของเรือนนั้นจะมีความหมายเชิงการใช้สอยซ้อนเหลื่อมกับความหมายทางนามธรรมอยู่ด้วยเสมอ ขึ้นอยู่กับกาลและเทศะ มิได้มีหน้าที่เพียงอย่างเดียวอย่างหนึ่งอย่างเดียว

จะเห็นได้ว่า การก่อรูปเรือนแบบแผนละเวือะมีอิทธิพลแวดล้อมหลากหลายทั้งจากสภาพแวดล้อมทางกายภาพ อันได้แก่ สภาพทางภูมิศาสตร์ ภูมิอากาศ ระบบนิเวศน์ ตลอดจนยังสัมพันธ์กับมิติทางสังคมและจารีตประเพณีที่เป็นเงื่อนไขแวดล้อมในการก่อรูปเรือนให้มีความจำเป็นต้องตอบโต้ภัยทั้งพฤติกรรมการใช้สอยทางกายภาพและตลอดจนประเด็นทางนามธรรมในมิติต่างๆ

อย่างไรก็ดี การอภิปรายผลนี้ ยังมีข้อจำกัดอยู่บ้างในแง่ของเงื่อนไขตัวแบบกรณีศึกษาที่มีเหลืออยู่เพียงหลังเดียว ซึ่งหากมีการศึกษาและค้นพบว่ามีเงื่อนไขแบบจารีตนี้หลงเหลืออยู่ในพื้นที่อื่นๆ จะช่วยลดจุดด้อยของข้อเสนอนี้ได้ และนำไปสู่การทำความเข้าใจ แบบแผนเรือนจารีตของกลุ่มชาติพันธุ์ละเวอะได้อย่างสมบูรณ์มากขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ภายใต้โครงการทุนวิจัยมหาบัณฑิต สกว. มนุษยศาสตร์-สังคมศาสตร์ ครั้งที่ 13 ประจำปี พ.ศ.2560 ตามสัญญาเลขที่ MTG60Z0003

เอกสารอ้างอิง

- Hill Tribe Research Institute. (1998). **Chao khao kwam khao jai kab chon phao tang wattanatham.** (In Thai) [Understanding hill tribe cultural diversity of ethnic groups]. Chiang Mai: Nantha kan graphic kam phim.
- Meteorological Department. (2016). **Climatological data “Annual weather report” Meteorological Station of Chiang Mai.** Bangkok: Meteorological Department..
- Panin, O. (1997). **Sathapattayakam puentin pak nue prophet ruean teeyu asai.** (In Thai) [Vernacular architecture in the north of Thailand]. Bangkok: Siambooks and publications.
- Pawarachan, S. (1994). **Ruean chonnabot.** (In Thai) [Rural house in Thailand]. Chiang Mai: The Office of Arts and Culture, Chiang Mai Rajabhat University.
- Prachameeboon, B & Prachameeboon, S. (2016, June 4). **Interview.** Coordinator of village community, Meachaem, Chiang Mai.
- Prachameeboon, T. (2016, June 5). **Interview.** House’s owner, Mea Chaem, Chiang Mai.
- Prachoubmoa, C., et al. (2012). **Pritsana wongsakhanayat “Lua”.** (In Thai) [Question of lue ethnic group]. Bangkok: Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre.
- Rapoport, A. (1969). **House form and culture.** Englewood Cliffs: Prentice–Hall.
- Ratthikanok, T. (1969). **Ngan wijai prawattisat lae manutsayawitthaya rueng Lawa Bo Luang.** (In Thai) [History and anthropology of Lawa at Baan Bo Laung]. Chiang Mai: Faculty of Humanities, Chiang Mai University.
- Thosaroth, N. & Rathnakul, S. (1996). **Saranukrom chatiphan Lawa.** (In Thai) [Encyclopedia of Lawa]. Nakhon Pathom: Research Institute for Languages and Cultures of Asia, Mahidol University.
- Village Headman. (2016, December 5). **Interview.** Community leader & village headman, Meachaem, Chiang Mai.